

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1921-05-22-23, iš Kauno - į Būgius

Šiandie gavau Tavo laišką - ketvirtą.

Šiandie gavau Tavo laišką - ketvirtą.

Kodel Tu pyksti - man ir taip baisiai negerai yra.

Kodel aš Tau taip maža rašau - nereikėtų už tai ant manęs pykti. Aš norėčiau Tau nors kartą parašyti gražų gražų laiškeli, kad Tu visą mane pajustum, kad aš jame galėčiau pasakyti visa, ko net žodžiais pasakyti negalima. Kad aš galėčiau ateiti in tave, kaip pavasario vėjas ateina - kaip sapnas kad kai atlanko, kaip vėjo pabučiavimas[,] aš nenorėčiau, kad mano laišakai būtų viena begalinė skunda ir nuovargis. Aš vis kažkaip laikiu tos valandos, kada aš galėsiu tai padaryti - ir vis kažkaip nesulaukiu. Ir kuo gi aš kaltas esu, kad pas mane tėra tiktai skundas ir nuovargis ir kad mano gyvenimas, kuriuo aš dabar turiu gyventi[,] tai vien tiktai inkyrus, liūdnas šiokiadienių reikalų verpetas, ir kad aš visas dabar ir mano mintys[,] ir supratimai, ir sąvokos - visa tokios mažos, tokios šiokiadienės, tokios liūdnos. Man tik ir pinas dabar - „konferencijos ir metodai“, „provokacijos“ ir „propaganda“, „susirinkimai“ ir „pasitarimai“, „Silezija“ ir Vilnius[,] ir t[.] t. Ir jeigu mano galvoj nėra dar baigus virti košė, tai neabejojamai joje sėdi dabar idiotingas gyvulėlis - voras - kuris siurpia visas mano pajėgas, visą gyvybę, visa[,] kuo galėčiau džiaugtis ir gyventi.

Kada aš sulauksiu - kad aš galėčiau nors kiek laisvesnis pabūti, užmiršti šiokios dienos reikalus, užmiršti, kad aš turiu vedamąjį rašyti ir pasaulio nesąmones sekti bei jas kombinuoti. Ir tau išvažiauvus [1] man dviguba našta tenka. Turiu skaityti laikraščius, rašyti[,] iš jų stebėtis ir keiktis. Aš norėčiau, kad į tave aš eičiau tiktai dainuodamas, kad su tavim būčiau saulės šviesoje ir darželio kvepmenose, kad mano mintis nebūtų mintis, o tik daina tavo garbei ir gėrybei.

O dabar aš turiu galvoti, kaip likviduoti konfliktą su Karoliu [2], su Griniu [3] ir dar nemalonesnį konfliktą su Šeiniu [4]. Ypač su Šeiniu baisiai nemalonus konfliktas išėjo [5]. Visa tatau mane be galo erzina, slegia stačiai. O aš nenorėčiau, kad tu matytum mane tokį šiokiadieniais reikalais susirūpinusį, tokį liūdną ir ištižusį. Aš nenorėčiau net apie mano rūpesčius rašyti. Aš taip norėčiau, kad mano atsilankymas į tave būtų geras ir šviesus ir kad[,] kaip tu rašai, kad tu pasigertum. Bet ką aš dabar turiu - indubusias akis, palšą žvilgsnį, kvailą chaosą mintyse ir išblyškusį veidą. Net aš nežinau, ar aš dabar gyvenu[,] ar tik po truputį mirštu, ar tai varpai tolybėj skamba, ar tik mano ausyse triukšmas skardenas.

Ir gal aš dabar tik pirmąsyk jaučiu, koks puikus yra pavasaris. Ant mano stalo daug gėlių - jazminų ir kitų baltų žiedų, kurių pavadinimo nė kaip negaliu atsiminti. Jie baisiai kvepia. Aš rymau tau rašydamas ir alsuoju jaunu, skaisčiu, saulėtu gėlių kvepėjimu. Ir jei Tu būtum čionai[,] aš Tave baltų svaiginančiai kvepiančių gėlių vainiku apvainikuočiau, ir tu būtum balta ir saulėta, mano gėlių Karaliūnaitė - aplink veidą ir plaukus, rankas ir žvilgesį išpinčiau Tau baltų žiedų karūną, ir Tu būtum tokia laukinė ir žalia, ir tokia mano-mano, mano gėlių Karaliūnaitė.

Kai paalsuoji gėlėmis, kai atsikvepi - rodos[,] dūšioj lengviau daros, rodos, kad ir aš dar nors kiek gyvas esu, rodos, vėlei imu[,] imu tikėti, kad ateis dar toks metas, kad aš nebebūsiu žmogaus šešėlis, kad aš vėlei būsiu jaunas ir laisvas, vėlei skrajosiu ir žydėsiu - ir tau saulėtas dainas dainuosiu, ir tavo laukams ir pievoms nebepavydėsiu. Ir, rodos, vėlei imu tikėti, kad aš būsiu tvirtas ir galingas ir mokėsiu taip gyventi, ne kaip statistikos dėsniai rašo, o taip, kaip dūšia melstis nori, kaip gyvenama tuomet, kada dūšioj dainos galė auga - - -

Tik ką buvo pas mane Binkis [6]. Vargas didžiausias - ir ką aš su juo padarysiu - būtinai nori, kad aš

važiuočiau į jo vestuves (o 29 atvažiuoja estų ir latvių laikraštininkai [7])[.] Dabar jis nuėjo pas Adomą [8] (už valandėlės grįš). Važiuoja ir Adomas (Daugirdas), nori iš jo gauti automobilį ar gruzoviką. Jeigu reikės važiuoti, tai šandie turiu dar tris vedamuosius parašyti [9], bet tai niekis. Tik taip paskui nuvargsiu, teks nemiegoti, pašalti. Labai nesinorėtų važiuoti, bet Binkis labai prašo. Nežinau, kaip galiau ten pasibaigs.

O vakar buvo šventė – didelė-didelė – pilna Saulės. Ir aš vakar buvau už miesto – ten – atmeni – pagal Viliją. Buvo ir Kirša [10]. Aš buvau nuėjęs į tą vietą[,] į Viliją, kur mes pernai buvom, kur buvo tiek daug saulės, kur mūsų dienos tokios lengvos buvo. Ilgai buvau saulėj. Pridėjau veidą prie smėlio. Užmerkiau akis – ilgai Tau dūmojau. Ir tuomet dūšioj taip lengva buvo. Ir taip nesinorėjo atsimerkti, aš bijojau pamatyti, kad Tavęs čia nėra, kad Tu esi toli toli nuo manęs. Aš buvau visas visas tavo, toks, kaip tu mane myli, kaip Tu nori, kad aš Tavo būčiau. Retai kada aš galiu taip Tavo būti! Ir taip bijojau akis praverti! Paskui sugrižau į miškelį, kur Kirša pasilikęs buvo. Jis baisiai piktas buvo. Tame miškely šiomet neišpasakytai daug varnų, ir jos baisiai klykia, jam esą per tas tris valandas galva pradėjusi skaudėti. Iš ten nuėjom toliau, tais keliais, kur mes pernai vaikščiojom. Aš visą kelią tiktai tylėti tegalėjau. Vakare bandžiau būti namie, bet taip pasidarė negerai, kad negalėjau ištesėti. Išėjau į gatvę ir sutikau Karužaitę (Meri) [11], kurios ir tu[,] ir aš baisiai nekentėm. Kažkaip išėjo, kad su ja nuėjom į Karių klubą kvailo vaidinimo pasižiūrėti, o paskui į Ažuolyną ties Mickevičiaus kloniu. Šnekėjom šnekėjom ir ji man tiek nusibodo, kad aš netekau kantrybės. Susibarėm ir susipykę persiskyrėm. Taip idiotiškai pasibaigė mano šventė –

Šandie vėlei šiokia diena, dangus apsiniaukęs, aš vėlei savo kambarėly apsikniaubęs ties poperiu rymau. Paprasta, pilka, niauru, ilgu – be galo! Ir mano dienos tokios liūdnos, ir mano mintys tokios pilkos, smulkios, mažos. O tu nori barti mane už tai, kad aš tau maža terašau, net negerai apie mane pagalvoji.

Nereikia barti, nereikia negerai galvoti.

Juk Tu žinai, kad Tu man esi vienintelis draugas pasauly ir Sesuo, ir dar daugiau – ar aš žinau[,] kas tu esi!

Kai man gera – aš Tau savo džiaugsmą siunčiu, kai man skaudu – aš Tau pasiskundžiu, kai man gyvenimo našta[,] rodos[,] nebepakeliama daros – aš Tau meldžiuos, aš Tau ir dūšią[,] ir kūną atiduodu į Tavo valią. Ir aš kuo mažiausia galvoju – kas Tu man esi. Ar man ne vis viena, ar aš Tave gyvybe pavadinsiu[,] ar mano ankstybo rytmečio Angelu Sargu, ar tik lelijų Karaliūnaite – ar ne vis viena[,] ar aš Tave dainuosiu, ar mano [mintys] tiktai in Tave slenks – ar ne vis viena!

O tylų vakarą-vakarėlį tiktai Tau pasgodoti!

Ir aš nežinau – ar šventos mano maldos. Aš jų net žodžiais nekalbu, net mintimis nepaliečiu. O tik taip širdyje kažkokios vilnys banguoja, kažkaip supa ir plasta, kažkaip po visą kūną kraujo lašeliais išvaikščioja. Ir aš tuomet taip tyliu, kaip žemė sušalusi vėlų rudenį tyli jokio garso neskleisdama, kai tik pageltę lapai skambėdami skraido po ją. Mano maldoj nėra turinio – yra tiktai kažkoks slaptas slėpiningas žydėjimas, kažkokia budinti dainuojanti amžinastis. Aš manau, kad tai tu esi, pagaliau ar aš žinau[,] kas tai yra – ar aš galiu ką suprasti ar apčiuopti!

O Tu ant manęs pyksti!

Gal taip ir reikia! Juk kai aš pradedu galvoti apie tave[,] tuomet ir aš pats nežinau, kas aš esu ir kas su manim dedas. Rytoj saulė tekės ne tokia, kaip šandie[,] ir aš ją ne tokiu žvilgsniu bepasitiksiu. Ir Tave kas kartą nauja meile myliu. Ir aš žinau dabar, kas tai yra šventenybė pasauly. Ir aš žinau dabar, kas tai yra, kai žiedų prisiskynęs apsvaigsti nuo sultingo kvėpėjimo. Juk Tu mano esi! Tu mano kaip pavasario žiedas mėlynas, kurį aš galiu supti ir myluoti[,] ir slėpiningai širdij nešioti, ir savo pasiilgimo vizijas austi! Juk tu mano esi!

Ha! Žiedas mėlynas! Ir padangės mėlynos, ir mano godos mėlynos, o pas mane ant stalo jazminai taip saldžiai kvepia, ir aš noriu Tave supti liūliuoti ir Tavo meilės žydėjimu pasigerti. Ir kodėl mano godos turi būti kaip bespalvė ūkana -

Kodėl jos visos negali būti mėlynos!

Kodėl ir aš turiu būti toks mažas ir menkas, jei aš noriu skrajoti, jei aš noriu dainuoti, jei aš noriu Tave mylėti - visas visas Tavo būti! Pagaliau, gal aš ir beprotis esu - ar aš žinau - ar tai svarbu - - -

O Tu mane pabučiuok - su gėlėmis, su vainikais, su godoms, su sapnais! - -

Vandai Daugirdaitei
Viekšniai,
Būgiai

KOMENTARAI

- [1] Vanda Daugirdaitė buvo laikinai atsisakiusi tarnybos dienraščio *Lietuva* redakcijoje, nes tėvui Kazimierui Daugirdui darbymečiu norėjo padėti ūkininkauti Būgių dvare prie Viekšnių.
- [2] Galbūt čia minimas Karolis Račkauskas-Vairas (1882-1970), rašytojas, spaudos darbuotojas. 1920 m. Lietuvos atstatymo bendrovės pasiūstas į Lietuvą steigti prekybos ir pramonės bendrovių.
- [3] Kazys Grinius (1866-1950), politikas. 1920-06-1922-02 ministras pirmininkas. Vyriausybės leidžiamas „dienraštis *Lietuva* buvo ministro pirmininko, kuris skyrė ir vyr. redaktorius, žinioje. [...] Sruoga daug vargo su Grinium, kai tas buvo valdžioje, kažkaip jam nemokėjo įtikti“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos - į Vilnių, 1978-10-10, l. 1r, 2r, in: *LLTI TS*). Griniaus žodžiais, pradedantis rašytojas „B. Sruoga tuomet dar neturėjo visai subrendusio politinio nusistatymo“ („Balys Sruoga - „Lietuvos“ redaktorius“, in: Balys Sruoga mūsų atsiminimuose, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 87).
- [4] Ignas Šeinius (tikr. Jurkūnas) (1889-1959), rašytojas, diplomatas. 1919-1920 m. dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Danijoje.

- [5] Kalbama apie konfliktą, kilusį tarp dienraščio *Lietuva priedo Sekmoji diena* redakcijos ir rašytojo Igno Šeinaus dėl vieno straipsnio turinio (satyriško Lietuvos „nepriklausomybės prieš[ų], kiek viduje, tiek ir užsienyje“ pavaizdavimo) ir redakcinių autoriaus kalbos (ne rašybos) pataisų (Ignas Šeinius, „Politikos elegija“, in: *Sekmoji diena*, Kaunas, 1921-05-08, Nr. 10, p.6-8). Redakcija, reaguodama į ankstesnius rašytojo pasisakymus, draudžiančius redaktoriams taisyti autoriaus kalbą, po straipsniu pridėjo pastabą: „Kadangi autorius graso nieko daugiau lietuviškai nerašysiąs, jeigu jo meno kūriniai bus taisomi, tai Redakcija leidžia, šiam meno kūriniai daro išimtį ir leidžia nė raidės nekeisdama. Red.“ (*Ibid.*, p. 6). Vėliau dėl straipsnio „Politikos elegija“ Ignas Šeinius parašė laišką redakcijai, paaiškindamas provokatyvaus kūrinio stiliaus esmę, išdėstydamas autorinės kalbos sampratą: „Man teko sužinoti, kad man brangūs ir didžiai gerbiami asmenys pasijuto užgauti, palietus man juos, kad ir ne tiesioginiai, jumoro plunksna. Tikiu, kad tat galėjo atsitikti esant žmonėms Lietuvoje be galo tarp savęs suerzintiems, kur ir nekaltas žodis ižeidžia ir kur tikima, kad visi vienas kito priešas. // Dieve, saugok, aš nieko nemaniau užgauti. Norėjau tik į mūsų sunkią kovą dėl nepriklausomybės ir į mūsų toje kovoje kažin kaip atšalusius ir suoficialėjusius savitarpius santykius įmesti kibirkštį jumoro ir jaukios satyros. Bet nejau mūsų būtų užmiršta juokauti ir suprasti juoką? Matau iš Skandinavijos tautų privatinio ir visuomeninio gyvenimo ir esu giliai įsitikinęs, kad juokas, satyra ir savęs ironija, tai jaukus kelias į žmonių susiartinimą, bet ne į jų išskirstymą, kaip mūsų lietuvių manoma. // Tiesa, lietuvių privatiniam gyvenime juokas ir satyra su ironija gerbiami ir kultiviruojami. Tik spaudoje į tuos pačius daiktus žiūrima visai kitaip, ir net su pasibaisėjimu. Bet laikas būtų padaryti spaudą visuomenės gyvenimo gyvu organu, kur ginčijamasi ir visų pirma šiltai ir jaukiai. Daugiau širdingo šeiminingumo ir viešam gyvenime! Imkim pavyzdį iš anglų, skandinavų ir kitų kultūringų kraštų spaudos, kur spauda ne tik skelbimų, oficialinių referatų ir žiovulingos polemikos rinkinys. Reikia pripažinti, kad kartais jei ir juokaujama ar ironizuojama, tai daroma tat ne visai vykusiai, tai kitas dalykas. Svarbiausiai konstatuoti, kam, apskritai, kiekvienu juoku užsigaunama. Ir jeigu atsakoma viešai į juoką, tai jau... keiksmu. // Tad prašau tų žmonių, kurie, tiesa, prieš savo norą, bet savo gražiais ir skambiais vardais [visuomenininkai Andrius Bulota, Juozas Gabrys] papuošė mano „Politikos elegiją“ – pirmą mažą bandymą įnešti naujos gyvos srovės mūsų sustingusian gyveniman – suprasti tą kūrinį kaipo nekaltos satyros padarą, bet ne kartaus pamfleto. Jei ir turėjau tarti kartų žodį, tai tik mūsų nepriklausomybės priešams, tiek viduje, tiek ir užsienyje. // Be viso to, dar ir kita nesusipratimo išdava. Privatiniai nemėgdamas mūsų oficialinės ir nieku nepagrįstos ir, žymių Europos filologų nuomone, slaviškai turkiškos „lietuviškos“ rašybos, turiu savąją, dar nuo „Baro“ laikų, ir rašydamas, geresnei rašybai nesusiradus, vartoju tik ją. Pripažindamas, kad laikraštis gali keisti jam siunčiamų rankraščių rašybą, aš vis tik nepripažįstu, kad jis galėtų, be autorio sutikimo, savaip keisti ir pačią kalbą. Viena, mūsų kalbai svyruojant kas savaitę, paprastai neištaisoma geriau, o labai dažnai dar ir visai iškraipoma rašinio mintis. Ta prasme ir parašiau „Sek. Dienos“ Redakcijai laišką. Tačiau ji mano „Verčiau nedėti, nei kalbą taisyti“ suprato per daug plačiai ir dėdama „Politikos elegiją“ ne tik pačios rašybos nelietė, bet padėjo dar ir faktams visai priešingą ir neteisingą priemaišą. // Blogas ūpas paskubina blogus žygius. Blogo ūpo „Sek. Dienos“ Redakcija kaip tik neprivalėtų turėti. Ir mes visi lietuviai apskritai. Geras ūpas tik padeda narsiau kovoti ir gerą darbą kurti.“ (Igno Šeinaus laiškas dienraščio *Lietuva priedo Sekmoji diena* redakcijai, Kopenhaga, 1921-05-31, in: *Sekmoji diena*, Kaunas, 1921-06-12, Nr. 15, p. 8). Ir vėliau provokatyvūs Igno Šeinaus straipsniai sulaukdavo ypatingo dienraščio *Lietuva* redakcijos dėmesio, būdavo net cenzūruojami. Balys Sruoga kaip rašytojas, publicistas, palaikė bičiulį Igną Šeinių, skatino jį rašyti, tačiau kaip dienraščio redaktorius dėl straipsniuose pateiktų ginčytinų vietų privalėjo atsižvelgti ir į įtakingų politikų (Kazio Griniaus, Broniaus Balučio, Juozo Purickio) sprendimus: „Gavau Tavo porą straipsnių apie anglus, prancūzus ir lietuvius. Kaip matai, jų dar nė vienas nepasirodė. Pagrindinė mintis labai gera, tiktai vietomis pasakymai labai neatsargūs, per smarkūs. Aš maniau juos perredagavęs paleisti, bet vis tiktai dėl atsargumo pasiunčiau Balučiuui pasiskaityti. Balutis su manimi sutiko, bet jis vis tiktai dar davė Purickiuui. Iš Purickio dar negrįžo, bet, manau, dar išgausiu ir paleisiu. // Del tavo laiško į „Sekm. dien.“ redakcijos byla dar nebaigta, galimas daiktas, kad ir prie šio bus prierasas. Koks – nežinau – tebeina pertraktacijos. Bet man tai visa baisiai nusibodo – aš manau, kad paleidus be jokio prieraso „incidentas“ būtų baigtas. Bet ne viskas nuo manęs priklauso“ (Balio Sruogos laiškas Ignui Šeiniui, iš Kauno – į Kopenhagą, 1921-06-09, in: *LCVA*, f. 675, ap. 1, b. 58, l. 1r).

- [6] Kazys Binkis (1893–1942), rašytojas. 1921-06-24 Kupiškio miestelyje įvyko Binkio santuoka su mokytoja Prane Adomonyte (1898–1927).
- [7] Kalbama planuotą artėjančią pirmąją Pabaltijo žurnalistų konferenciją Kaune (1921-05-30). Balys Sruoga konferencijoje dalyvavo kaip dienraščio *Lietuva* atstovas. Palačiau apie šį įvykį žr. [Balys Sruoga], „Latvių ir estų laikraštininkai Kaune“, in: *Lietuva*, Kaunas, 1921-05-31, Nr. 117, p. 1; [Balys Sruoga], „Pabaltijos laikraštinių pasitarimas Kaune“, in: *Lietuva*, Kaunas, 1921-06-01, Nr. 118, p. 1.
- [8] Adomas Daugirdas (1894–1979), jūrininkas, karininkas, autobataliono vadas.
- [9] Vyriausybės leidžiamo dienraščio *Lietuva* redakcinių („vedamųjų“) straipsnių politines temas, pagrindinę mintį, medžiagą Baliui Sruogai, kaip pradedančiam rašytojui, kuris „dar neturėjo visai subrendusio politinio nusistatymo“, pasiūlydavo ministras pirmininkas Grinius, viceministras Petras Klimas, URM Politikos departamento direktorius Bronius Balutis. „Mes jam duodavome politinę temą, reikalingą tų dienų Lietuvos tarptautinei politikai, o Balys „nuobliuodavo“ ir „nupoliruodavo“ ją savo redakciniame straipsnyje[...]“ (plačiau žr. „Balys Sruoga – „Lietuvos“ redaktorius“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 86–87).
- [10] Faustas Kirša (1891–1964), poetas. 1919–1922 m. laikraščio *Lietuva* bendradarbis, literatūrinio priedo *Sekmoji diena* redaktorius.
- [11] Marija Karužaitė-Horodničienė (1904–1975), gydytoja oftalmologė.